



TÜRKİYE’NİN ULUSAL ÇIKARI BÖLGESİNDE BARIŞ VE İSTİKRARIN HAKİM OLMASIDIR

Ahmet Yıldız



Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunu olan Büyükelçi Yıldız, 1989 yılında Dışişleri Bakanlığı’na girmiştir. 2000-2002 ve 2005-2006 yıllarında Şam Büyükelçiliği’nde birinci müsteşar, 2004-2005 yıllarında ise Riyad Büyükelçiliği’nde birinci müsteşar olarak görev yapmıştır. 2006-2008 yılları arasında Cidde Başkonsoloslugu görevini ifa eden Büyükelçi Yıldız, 2008-2009 yıllarında Dışişleri Bakanlığı Irak Dairesi Başkanı ve 2009-2011 yıllarında da Musul Başkonsolosu olmuştur. 2011-2014 yıllarında Saraybosna Büyükelçiliği görevini ifa eden Büyükelçi Yıldız 1 Temmuz 2014 itibariyle Başbakan başdanışmanı görevini üstlenmiştir. Recep Tayyip Erdoğan’ın cumhurbaşkanı seçilmesiyle, Cumhurbaşkanlığı dışişlerinden sorumlu başdanışmanı olmuştur. Ayrıca başdanışmanlık görevi esnasında Dış Politika Danışma Kurulu üyesi olarak da görev yapan Büyükelçi Yıldız, 29 Haziran 2016 tarihi itibariyle Dışişleri Bakan Yardımcısı olarak görevine devam etmektedir. İngilizce ve Arapça bilmektedir.

ORSAM: Türk dış politikası çok yoğun bir dönemden geçiyor ve Ortadoğu'da ciddi bir dönüşüm var. Bu bağlamda Türk dış politikasının temel dinamiklerinin neler olduğunu kısaca anlatabilir misiniz?

Dışişleri Bakan Yardımcısı Ahmet Yıldız: Türk dış politikasının dayandığı temel esas/ilke, –bütün devlet büyüklerimizin açıkladığı gibi– Cumhuriyet'in kuruluş şartlarından doğan ve bölgemizin şartlarını da dikkate alan “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesidir. Bölgesel ilişkilerimize ve global ittifaklarımıza yön veren ilke budur. Her dış politikanın öncelikli hedefi ulusal çıkarlardır. Türkiye için de böyledir; ama Türkiye'nin ulusal çıkarı bölgesinde, Ortadoğu dahil barış ve istikrarın hâkim olmasıdır. İkincisi Türkiye'nin iç barışıdır. Üçüncüsü, Batı oryantasyonu, yani modernleşme çabaları kapsamında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği ve NATO ittifakında güçlü bir üye olarak yer alması, aynı şekilde NATO müttefiklerinden de gerektiğinde Türkiye'nin savunması için kolektif destek sağlamaktır.

Arap Baharı'nın tetiklediği devrimlere, Ortadoğu'daki anormallikleri normalleştireceğini, çağa uygun olmayan yönetim biçimlerini dönüştüreceğini düşünerek destek verdik; hâlâ da Ortadoğu halklarının özgürlük ve mo-

dernleşme umudunun hiçbir zaman geçiştirilemeyeceği kanaatindeyiz. Tabii ki bu süreçte gelişen bölgedeki çatışmalardan doğan musibetleri de görmek lazım. Mesela Irak İslam Devleti sadece Irak'ta iken Suriye'ye de yayıldı ve dünyaya el-Kaide'ye ilaveten, hatta daha kötü bir tehdit oluşturdu, oluşturuyor. Bu bağlamda terörle mücadeleyi –pek çok defa ifade edildiği gibi– ortak bir hedef olarak görüyor ve bu hedefe uygun olarak da teröre karşı yürütülen operasyonlara katılıyoruz.

Türkiye, her alanda Ortadoğu ülkelerine yardımcı olmaya çalıştı. Bunun da ötesinde Türk-Arap Forumu, İslam İşbirliği Teşkilatı çerçevesinde gerçekleştirilen, öncülük ettiği çok taraflı mekanizmalar var. Yine çok büyük fedakârlıklarla yaptığı insani yardımların yanı sıra, kurumların modernleştirilmesi, dönüştürülmesi ve kapasite artırımı gibi teknik alanlardaki yardım girişimlerimiz, bölge ülkelerindeki istikrarın sağlanmasına dönüktü. İnşallah bu girişimler amacına ulaşacaktır.

Bu dönemde muzdarip olduğumuz meselelerden biri mezhepçilik; zira bölgedeki çatışmaların getirdiği mezhepçilik ve kutuplaşma hem iç politikamıza hem de dış politikamıza ters bir durum. Muzdarip olduğum ikinci mesele ise, yönetim hatalarıdır. Zira yönetim hataları bir

yandan mezhepçiliği, diğer yandan terörizm körükleyebiliyor ya da zemin hazırlayabiliyor. Üçüncü bir başlık olarak, terör ise, ortak mücadele edilmesi gereken bir sorun. Bu sosyal olguları tetikleyen, zemin oluşturan hatalardan kaçınılır ise Ortadoğu halkları daha çabuk refaha erer. Her zaman dediğimiz Ortadoğu yönetimleri, halkları için Türkiye, laik sistemi, ulusal-devlet düzeni ve kurumları ile bir örnektir. Pek çok Ortadoğu ülkesinde maalesef Türkiye'deki bu tablonun aksi bir durum var. Ama bir gün bu tablonun bölge ülkelerinde de gerçekleşeceğini ümit etmekten vazgeçmemeliyiz.

Bölgemizde yaşanan gelişmeler sonrasında geldiğimiz noktada –şehitlerimiz olmasına rağmen– el-Bab'daki hareketin esas gayesi sınırimızı güvenli hale getirmektir. Bilirsiniz sınırimız tamamen PYD, IŞİD ve rejim tarafından kontrol ediliyordu. IŞİD tarafından kontrol edilen bölümü, –şehirlerimize, kasabalarımıza yönelik saldırılarda görüldüğü gibi– Türkiye için aktif bir tehdit kaynağıydı. Bu tehdidi bertaraf etmek için başlatılan IŞİD'in sınırlarımızdan temizlenmesi operasyonu başarıyla yürütülüyor. el-Bab'da şu anda bildiğim kadarıyla devam eden çatışmaların hedefe ulaşınca kadar devam etmesi konusunda, Türk Ordusu kararlıdır. Bu konuda Rusya, ABD ve böl-

gede bulunan diğer aktörler ile eşgüdüm içerisinde mücadele yürütülmektedir.

Sizin de bahsettiğiniz Türkiye için yaşamsal bir öneme sahip meseleler şu anda Suriye'de, Irak'ta cereyan ediyor. Türkiye bu bırakılan boşluktan doğan risklere karşı –bir anlamda– müttefikleriyle değil, kendi başına mücadele etmek zorunda kaldı. Bu dönemde Türkiye'nin Rusya ile işbirliği için “Türkiye eksen mi değiştiriyor” tartışmaları da gündeme geldi. Doğu-Batı eksenindeki politikalar bağlamında değerlendirdiğinizde nasıl bir konumdayız? Bundan sonraki döneme ilişkin bu dengeyi Türkiye nasıl götürecektir?

Amerikan yönetiminin son dönemde, özellikle Suriye bağlamındaki uygulamalarının, sadece bizim değil, genel olarak Batı dünyasının beklediği liderlik ihtiyacını karşılamadığı bir gerçek. Ama siyasi manada Suriye'de bir siyasi geçişle çözüme ulaşılması konusunda ABD ile koordinasyonumuz sürdü; hâlâ da sürüyor. Ayrıca hem Suriye'nin Dostları Grubu hem de daha geniş kapsamlı Suriye Destek Grubu çerçevesinde diğer ülkelerle de siyasi çözüm noktasındaki koordinasyonumuz devam ediyor.

Rusya'ya konusuna gelirse, biz tartışılmaz biçimde NATO ittifakının aktif üye-

Türk dış politikasının dayandığı temel esas/ilke, Cumhuriyet'in kuruluş şartlarından doğan ve bölgemizin şartlarını da dikkate alan “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesidir.



siyiz. NATO'ya katkıda bulunuyoruz ve beklentilerimiz var. Türkiye'nin savunması söz konusu ve Türkiye'ye yönelik bir tehdit olduğu takdirde NATO, 5.Madde kapsamında olan tecavüzlere ve tehditlere mukabele edileceğini geçmiş yıllarda değişik defalarda deklare etti. Bu bağlamda Rusya ile ilgili bir yanılısma var. Türkiye geçmişte, hatta Soğuk Savaş'ın en yoğun olduğu iki kutuplu dönemde dahi Rusya ile ilişkilerini ulusal çıkarları çerçevesinde –NATO hükümlülüklerini de ihmal etmeden– geliştirmeyi başardı. Bu dönemde neden olmasın? Bir de gerçeklik var: Uzun süren çatışma ortamından sonra son dönemde karşılıklı anlayışa dayanan bir işbirliği gelişmiş durumda. Bu işbirliğinin iki hedefi var. Birincisi Suriye'de ateşkesin sağlanması ve bütün ülkede kanın durması. Rusya ile bu konuda zorlu ama yapı-

cı müzakereler sürdü, sürüyor. İkincisi de Cenevre sürecini besleyecek bir alt siyasi sürecin başlatılması. Bu konuda –basında yer alan haberlerde izleniyordur– Rusya ile görüşmeleri sürdürüyoruz. Tabii ki tüm bu müzakereler ve süreçler hakkında diğer müttefiklerimizi de bilgilendiriyoruz. BM'nin de bu sürece dâhil edilmesini sağladık. Umarım önce ateşkes, sonra da ateşkesin sağladığı bir güven ortamında müzakereler başarıya ulaşır. Teknik detaylar, kimin katılacağı, muhalefetin kimleri temsil edeceği gibi konular taraflar arasında görüşülen başlıklar. Ama Suriye politikamızın temelinde bir değişiklik yoktur. Bu süreç de umuyorum ki, Cenevre süreci dediğimiz siyasi geçişi sağlayacak sürece destek olacaktır.

Türkiye ile Rusya arasındaki yakınlaşmaya İran'ı dâhil edip, İran'ın pozisyonu

açısından bir değerlendirme yapacak olursak Türkiye'nin bakış açısı bu konuda nasıl?

Tabii, Moskova toplantısı üçlü yapıldı ve başarılı da oldu. Varılacak siyasi çözümler, uzlaşmalar hiçbir zaman geçmişte yapılan hataları, suçları ortadan kaldırmaz. Suriye'de birçok taraf maalesef insanlığa karşı suç diyebileceğimiz eylemlerde bulundu. Biliyorsunuz buna benzer bir şey Bosna'da da olmuştu. Bosna, Dayton Anlaşması ile sonuçlansa da anlaşma öncesinde yapılan eylemleri meşrulaştırmadı ve Bosna'da insanlık suçu işleyenler bir şekilde uluslararası mahkemelerde yargılandılar. Şimdi maalesef Suriye'de PYD-YPG, el-Nusra ve IŞİD gibi bazı gruplar bir manada muhalefeti bölerek Suriye devrimine ihanet etmiş oldular. İkincisi bazı ülkeler, vekâlet savaşı dediğimiz uygulamalarla insani dramlara yol açtılar. Sahada devletler olduğu zaman uymaları gereken uluslararası ve insani sorumluluklar var; maalesef vekâlet savaşları esnasında yapılan şeyler de bu sorumluluklara riayet etmiyorlar; kendilerini de sorumlu görmüyorlar. Biz Türkiye olarak, her ne kadar aksi yönde istinatlar yapılsa da, üzerimizden bu tür vekâlet savaşına hizmet edecek yabancı terörist savaşçıların geçişini önlemek için elimizden geleni yaptık, yapmaya devam ediyoruz. Bunu gerek giriş yasakları koyarak

yaptık, gerek tespit edilenleri ülkemizden sınır dışı ederek. Ama herkesin rolü bizim kadar yapıcı olmadı. Biz hem politik olarak hem de insani olarak üzerimize düşeni yaptık, yapmaya devam ediyoruz. Saldırıya uğrayanların genellikle Türkiye'ye sığınması da, uygulamalarımızın doğruluğunu gösteriyor. Umarım İran bundan sonra daha yapıcı bir aktör olur. Zira Suriye halkının kutuplaşmasına yol açan konulardan biri de yabancı Şii milislerin bölgedeki operasyonlarıdır. Bölgede çalıştığım için çok iyi biliyorum ki, mezhebe motivasyonlu saldırılar ya da uygulamalar –Irak örneğinde olduğu gibi– bu ülkelerde kolay kolay hafızalardan silinmiyor. Dolayısıyla bölgemiz bakımından yaşananlar hakikaten yanlış oldu.

Bugün Suriye'de yaşadığımız bütün süreci Irak'la özdeşleştirerek ifade etmek yerinde olacaktır. Siz de Irak'ın en sıkıntılı dönemlerinde bölgedeydiniz. Size göre Irak'taki sorunların temelinde neler yatıyor?

Dediğiniz gibi, 2010-2011 yıllarında Musul'da başkonsolostum. Ondan önce de bakanlığımızın Irak dairesinde çalıştım. O yıllarda Irak bir normalleşme eğilimi içerisindeydi. Ben de bu sayede –yanlış hatırlamıyorsam– 7 defa Kerkük'ü, 8 defa Telafer'i, Musul civarındaki birçok yerleşim birimini ziyaret

Bu dönemde muzdarip olduğumuz meselelerden biri mezhepçilik; zira bölgedeki çatışmaların getirdiği mezhepçilik ve kutuplaşma hem iç politikamıza hem de dış politikamıza ters bir durum.

etme imkânı bulmuştum. Burada Irak'ın diğer şehirlerine yaptığım ziyaretleri saymıyorum. Muhallebiye, İyaziye gibi yani Nino-va'yı, özellikle Musul'u, yani Irak'ın bel kemiği diyebileceğimiz bölgeyi tanımıştım. El-Kaide'nin Irak kolu olan Irak İslam Devleti dediğimiz örgüt, sınırlı, ancak gece tehdit oluşturan, haraç toplayan bir faaliyet içerisindeydi. Bu dönemde hem Türkiye'nin misyonu ve laik anlayışı gereği hem de öyle inandığımız için politik bakımdan bütün Iraklı siyasi taraflarla temas halindeydik. Irak böyle devam edebilirdi, ama devam etmedi. Zira –benim gördüğüm– Irak Anayasası'nda ifadesini bulan ve siyasi söylemde vaat edilen vilayetlere yerel otonomi hukuken tanınsa bile yeterince uygulamaya geçirilmesi ve Suriye devrimi başladıktan sonra Suriye halkının yanında olmak yerine rejime destek verilmesi Irak'ı bir anlamda zehirledi; normalleşmeyi tersine çevirdi; mezhepçiliği ve ayrışmayı arttırdı. Bu da –gördüğüm kadarıyla– IŞİD'e sınırın iki tarafında da daha fazla militan devşirme ve bölgeyi kontrol etme imkânı sağladı. Suriye devrimi ilk başladığında rejimin aklıselimle davranmalıydı. Çünkü Suriye halkının yanında olmak yerine rejime destek verilmesi Irak'ı bir anlamda zehirledi; normalleşmeyi

tersine çevirdi; mezhepçiliği ve ayrışmayı arttırdı. Anayasal sistemi, her türlü çağdaş normun hilafına idi; Baas Partisi'nin anayasa ile garanti edilmişliği gibi. Dolayısıyla bu politika, bölgedeki insanların, aydınların ve aşiretlerin vicdanını kanatmıştır ve aşırıcılığa da zemin oluşturmuştur diye düşünüyorum. Ben o sırada Bosna'da büyükelçi idim ama Irak televizyonlarını takip ediyordum. Irak bizim için aynen Suriye gibi çok değerli bir ülke. Türkiye de onlar için öyle. Birçok bağımız, benzerliğimiz ve ortak çıkarlarımız var. Bu iki ülkede de normalleşmeyi istedik. Irak'ın zor zamanlarında Irak dairesinde görevliydim. Patlamaların olduğu dönemlerde veya Irak'taki siyasi partiler arasında uzlaşma gereken dönemlerde hep onlara yardımcı olduk. Şimdi de yardımcı olmaya çalışıyoruz. Evet, Irak'tan bize bazen Irak'ın hükümetinin iradesi dışında tehdit geliyor. PKK, IŞİD gibi örgütler yıllarca oradaki hükümet boşluğundan yararlandı.

Son dönemde Suriye için bahsettiğimiz Şii milis grupların da zaman zaman Türkiye'ye yönelik tehditvari açıklamalarıyla karşı karşıya kalıyoruz.

Onlar Türkiye'yi yanlış anlıyor. Kendi kafalarında mezhepçi bir anlayış olduğu için Türkiye'yi de mezhepçi

gibi düşünüyorlar. Öyle değil. Türkiye'nin bütün müdahaleleri ve yardımları tamamen komşuluk ilişkilerine göre yapılmaktadır. Biz vaktiyle Irak'ta birçok gruba eğitim verdik. Sadece askeri eğitimi değil, kapasite geliştirmek için her alanda, mühendisinden doktoruna, hemşiresinden öğretmenine eğitim verdik. Ama IŞİD Musul'u, Telafer'i, Anbar'ı aldıktan sonra IŞİD'le mücadele ve Musul'un kurtarılmasına öncelikle destek verilmek durumundaydı. Şu anda Başika'da 600-700 civarında askerimiz, bir yandan Musullu gönüllüleri eğitiyor, bir yandan da kendisini IŞİD'den gelen tehditlere karşı savunuyor. Dolayısıyla zamanın ihtiyaçlarına göre Irak'a her türlü desteği verdik, vermeye de devam ediyoruz. Mezhepçi bir değerlendirmeye tabii tuttukları için bunu da yanlış yorumladılar. Ama inanıyorum ki, bunu kamuoyunda ikrar edemeseler dahi, son dönemdeki varlığımızın değerini ve Irak'a ne kadar hizmet ettiğini anladılar.

Özellikle Nuri el-Maliki'nin ikinci döneminden sonra yapılan yanlış uygulamalar nedeniyle Türkiye'nin mezhepçiliğe karşı çıkış noktasında Irak ile karşı karşıya kalmaya başladığını görüyoruz. Burada sadece ayrılımların önüne geçilmesi, mezhepçiliğin ortadan kaldırılması, etnik veya dinî

ayrımcılık fark etmeksizin bütün ayrımcılığa karşı çıkan bir Türk dış politikası olduğunu söyleyebilir miyiz?

Doğru, şüphe yok. Irak, Iraklılarındır. Suriye, Suriyelilerindir. Türkiye, bu ülkelerin toprak bütünlüğü ve içişlerine karışmama prensibini savunmakta; fakat mezhepçi uygulamalara, örneğin büyük çoğunluğu ya da tamamı bir mezhepten oluşturulan Haşdi Şaabi veya Telafer'i kurtarması için eğitilen tugay, tümen gibi yapılara karşı çıkmaktadır. Bu yapılar bileşim ve kompozisyon olarak Irak'ın mozaikini yansıtırsa kimse bunları sorgulayamaz. Mezhepçi uygulama, bölgede başladığı zaman bizi de etkiliyor. Onun için sorgulama durumundayız. Neticede mezhepçilik bütün İslam dünyasına felaket getiren bir şeydir; hele bunu bir de kurumlara, özellikle güvenlik kurumlarına yerleştirdiğiniz zaman sorunlar büyümektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin temel eleştirisi bu noktadadır. Musul'u kurtaracak ise Musul'dan kaçmış, yerli Musullu Sünniler-Şiiiler-Haşdi Vatani gibi- Irak hükümeti tarafından rahatlıkla birlikte eğitilebilirdi. Bu ilkel tutumumuza da katlanmaları gerekir.

2000'li yıllarda niye Irak'ı savunduk? Hep diyorduk ki Irak, Ortadoğu'nun bir minyatürüdür. Irak'ın toprak bütünlüğünü savunurken, tüm

Suriye halkının yanında olmak yerine rejime destek verilmesi Irak'ı bir anlamda zehirledi; normalleşmeyi tersine çevirdi; mezhepçiliği ve ayrışmayı arttırdı.



dünyaya buradaki bir bölünmenin, buradaki bir sorunun bütün Ortadoğu'yu etkileyeceğini pek çok defa dile getirdik. Mezhepçiliğe de karşı çıkarken aynı şeyi diyoruz. Irak ile benzer demografik yapılar sahibiz, Türkiye'de de değişik mezheplerden insanlar; Irak'la akrabalıklarımız var. Dolayısıyla dile getirdiğimiz hususlar, bölgesel bir devletin meşru eleştirileridir; Irak'a karşı bir şey değildir.

İŞİD bu bölgede eninde sonunda yenilecektir. Öyle görünüyor. Musul operasyonunun biraz uzadığı anlaşılıyor ama Ninova'daki –benim de daha önce ziyaret ettiğim– bazı bölgeler kurtarıldı. Buradan hepsini tebrik ediyorum, selamlarımı iletiyorum. Özellikle geçen gün bir televizyon kanalında tesadüfen gördüm, Karakuş'ta Hıristiyanlar yılbaşı ayinini yaptılar. Aynı şekilde inşallah Telafer'den ya da

başka yerlerden önümüzdeki dönemde hayırlı haberler gelmesini diliyorum. Çünkü bu iş hakikaten çok uzadı. Irak neredeyse 40 yıldır ya savaş ya ambargo ya iç savaş halinde. Bu bir halkın katlanması için çok uzun bir süre. Ama özellikle şu anki durum, yani iç çatışma gereksiz. Bence Iraklı bütün taraflar bunu sona erdirecek, terörü marjinalize edecek ortamı yaratmalıdır. Görev yaptığım dönemde de Irak'ta gayet akil siyasetçiler vardı, şimdi de var. Yetmiş insan gücü teknoloji ve eğitim alanında vardı, şimdi de var. Önemli olan bunların düzgün şekilde kullanılmasıdır. Irak'tan ümitliyim. İnşallah Suriye'de de siyasi geçiş için anlamlı bir mücadele yürütülür ve sonuca ulaşılır.

Belki Irak için, belki Suriye için de aynı şeyleri söyleyebiliriz: En önemli şey

devlet kurumsallaşmasının sağlanmasıdır. Bu gerçekleştiği takdirde özellikle devlet kurumlarındaki ayrışma, grupsal çıkar amaçlı kullanım, yolsuzluk gibi problemler ortadan kaldırılır, öyle değil mi?

Bu herkes için geçerli bir reçetedir. Aslında bölgedeki siyasetçiler, kanaat ve aşiret liderleri için dünyada geçerli pek çok örnek var; İslam dünyasında da var. Çatışma örnekleri yanında, kalkınmasını sürdüren huzurlu yaşayan ülkeler de var.

Irak'taki tecrübe gösteriyor ki, bir şekilde iç diyalog güçlenirse işler yoluna giriyor. Ama ne kadar çok dış aktör bu işe karıştırılırsa, işler de o derece karmaşıklaşıyor. Bu örneklerden ders almak lazım. Bu sebeptendir ki Türkiye, karşılıklı ekonomik bağımlılığı da içeren bölge merkezli dış politika yürütmektedir ki, bu ülkelerle tamamlayıcı ekonomilerimiz var. Irak ile de öyleydi. Kamu hayatında gördüğüm, etnik-mezhepsel algıları hiç karıştırmamak lazım. Irak'ta böyle bir kültürün olduğunu da gördüm. Hiç ummayacağınız şekilde değişik mezheplerden evlilikler, kurumlarda birlikte çalışmalar o dönemde başlamıştı. Değişik mezheplerden insanların bir araya gelerek kurduğu partiler, gruplar vardı. Yani çözülemeyecek bir mesele yok aslında. Ülkelerin idare sistemleri nasıl kolay yönetilebilir buna bakmak gerekiyor. Kendi şartlarına göre fe-

deralizm ile mi, eyalet sistemi ile mi ya da Irak Anayasası'nda olduğu gibi her vilayetin bir araya gelerek kendini bölge ilan etme hakkı verilerek mi? Benim bildiğim kadarıyla Irak Anayasası'nda vilayetlerin, vali makamındaki muhafızların güçlü yetkileri vardı, uygulanırsa işler daha iyiye gidebilirdi.

Belki de vurguladığınız en kritik noktalardan bir tanesi ülkelerin başka ülkelere etkilenmeden politika üretmesi. Dış politikada ilkesellik çok önemlidir. Dönemsellik değil, ilkeselliği daha dikkate alır ve Irak'ta işbirliğine dayalı ilkesel bir dış politika üretilmeye başlarsa belki çok faydalı olacağı görülüyor. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Suriye'deki devrim konusunda Iraklı siyasetçiler daha ilkeli bir duruş sergileyebilerlerdi. Sorunun tamamı bundan kaynaklanmıyor, ama alabilirlerdi. Bu konuda birçok kesim ve bölgesel aktör hatalar yaptı. Biz olayın ilkesel ve insani tarafında durduk. Bu manada kendimiz ile gurur duyabiliriz. Ama bazı ülkelerin tercihleri maalesef bizim tercihlerimiz kadar ilkesel ve sağlıklı olmayabiliyor. Irak'ta Türkiye'den daha fazla etnik ve dinî grup var. Mesela Türkmenleri gözümde hiçbir zaman Sünni-Şii olarak görmedim; Arapları da görmedim. Bütün kesimler Musul'daki başkonsolosluğumuzu ziyaret ederlerdi. Bir insanın Sünni

Şüphe yok. Irak, Iraklılarındır. Suriye, Suriyelilerindir. Türkiye, bu ülkelerin toprak bütünlüğü ve içişlerine karışmama prensibini savunmaktadır.

veya Şii olduğunu kendileri söylemese bilemezsiniz. Orada olduğunuz ve bizim mantığımızla baktığınız zaman bu mezhep işinin çok önemli bir şey olmadığını görüyoruz. Neden bu yara kapanmıyor, neden sürekli sorunlara neden oluyor? Bunlar açıklanmayabilir ama arkasında yabancı faktörler de olabilir.

Tabii ki, Ortadoğu sadece Irak, Suriye ve İran'dan ibaret değil. Bizim de parçası olduğumuz Ortadoğu denen bu coğrafyada, çoğunluğu Müslüman olmak üzere büyük bir nüfus ve birçok devlet var. Bizim bu devletlerle olan ilişkilerimiz de, –tarihî bağlarımızı da dikkate alarak– tamamen uluslararası ilişkilerdeki egemenlik, içişlerine karışmamak gibi ilkelerimiz çerçevesinde sürdürülüyor. Suudi Arabistan, Katar diğer Körfez ülkeleri ve bütün Arap ülkeleriyle ikili ve çok taraflı ilişkilerimiz devam ediyor. Dünyada oluşan imaj, yani Irak ve Suriye yaşananların beslediği İslamofobinin resmettiği imaj, aslında doğru bir resim değil. Resmin geneline bakıldığında İslam dünyasında, Ortadoğu'da düzeltilmesi gereken pek çok şey olsa da, bölgedeki devletler arasında derin kültürler ortaklıkları ve kardeşlik var. Bunlardan istifade edilmesi gerekir ki, Türk dış politikası olarak bu hedef doğrultusunda çalışıyoruz.

Ortadoğu'daki nüfus çeşitliliğinden bahsedildiğin-

de, özellikle Irak ve Suriye özelinde ciddi bir Türkmen nüfustan söz etmek mümkündür. Türkiye zaman zaman Türkmenler konusunda, Türkmenler tarafından eleştiriliyor, Türkiye'nin Türkmenlere yeterince destek vermediği konuşuluyor. Sizin bu konudaki görüşlerinizi alabilir miyiz?

İki taraflı eleştiri geliyordu, şimdi de öyledir. Türkmen kardeşlerimiz kendileriyle yeterince ilgilenmediğimiz, desteklemediğimizi söylerken, Irak'taki diğer taraflar bunun tam tersi olarak Türkiye'nin desteğinin önemli ölçüde Türkmenlere gittiği, ayrımcılık yapıldığı, içişlerine karışıldığı gibi eleştiriler getiriyor. Bunların ikisi de doğru değil. Irak ve Suriye'deki Türkmenlerin sitemini anlamamak mümkün değil, çünkü çok mazlum bir halk. Ben Suriye'de de görev yaptım. Maalesef bu ülkelerdeki yönetimler, zaman zaman tarihten intikam alma güdüsüyle veya kafalarındaki yersiz korkular nedeniyle Türkmenlerin kültürel hakları, ekonomik gelişmeleri konusunda gayet kısıtlayıcı oldular. Türkiye hiçbir zaman Türkmenleri ne Suriye ne de Irak'ta bu ülkelerin aleyhine kullanmayı düşünmedi. Türkiye hiçbir bölge ülkesinin, hiçbir İslam ülkesinin istikrarsızlaştırılması manasında bir politika gütmeydi. Irak'taki en çatışmalı dönemlerde dahi Türkmenler etnik kimliklerine sadık kaldılar; Sünni-Şii ayrımından en az

şekilde etkilendiler. Ama öbür taraftan da “Irak parçalanacak” denildiği dönemlerde de Irak’ın birliğine en sadık kitle olmayı sürdürdüler. Bu Irak’ta olduğum dönemde büyük bir takdir toplamıştı. Dolayısıyla Türkmenlerin sitemlerini anlıyoruz; ama diğer tarafın eleştiri yersiz. Türkiye’nin Irak’taki Türkmenlere yardımı şartlara göre şekillenir; zaman zaman askeri, zaman zaman nakit para, zaman zaman hasta tedavisi, zaman zaman eğitim yardımı gibi yardımlar oluyor. Türkiye’nin Irak ve Suriye ile ilgili kötü bir niyeti olsaydı, bugüne kadar birçok devletin yaptığı gibi, bu imkânlarını kötüye kullanabilirdi. Bakan Yardımcısı ve bu dosyaya da bakmış birisi olarak, Türkmenler Suriye ve Irak’ta bir emanettir. Sağlıklı, sağduyulu Iraklılar da bu şekilde düşünür. Bu ülke hükümetlerinin soydaşlarımızın hakkına, hukukuna ve kültürüne saygı duyması gerekir. Böyle olmadığı dönemlerde dahi Türkiye’den bu konularda kendilerine zarar verecek bir politika ya da eylem olmamıştır. Türkmenlerin en haklı beklentileri anadilde eğitim idi. Irak Anayasası da buna izin veriyordu. Bildiğim kadarıyla gerek yerel idareler gerek Bağdat’taki karar mercileri de bu konuda anlayışlı oldular. Her ne kadar ekonomik zorluklar ve kadro zorlukları olsa da, bu bir halkın tabii bir beklentisidir.

Tabii şu anda Türkmenler bakımından en çok konuşulması gereken, Telafer ve Tazehurmatu’nun bazı bölgelerinde yaşanan mağduriyetlerdir. Telafer ve Musul’un civarındaki bölgelerin bazıları kurtarılmış olsa da, Telafer civarındaki Muhallebiye ve İyaziye gibi kasabalarda mağduriyetler var. IŞİD işgali öncesinde bu bölgelere yardım etmek için Irak hükümetiyle beraber çalışıyorduk. Özellikle Telafer’de Irak hükümetiyle beraber alt yapı ve eğitim konusunda çalışmalar yaptık. Hatta o zamanki Irak hükümet yetkilileriyle Telafer’de bir üniversite kurulması konusunda anlaştık. İnşaatını Türkiye yapacak, kadroyu Irak hükümeti sağlayacaktı. Umuyorum ki Telafer kurtarıldıktan sonra da bu çalışmalar devam edecek. Umuyorum ki Telafer’de ikinci kez yaşanan bu facia bir daha olmaz. Irak hükümeti bizimle işbirliği yaparsa her türlü yardımı yapmaya hazırız.

Kerkük ve civarına da değinmek gerekiyor. Kerkük üzerine titrenmesi ve hassas olunması gereken bir yer. Çok bahtiyarım ki IŞİD emellerine ulaşamadı. Soydaşlarımızın da yaşadığı çok etnikli ve kültürlü Kerkük’te IŞİD emellerine ulaşsaydı belki durum çok daha farklı olurdu. Kerkük’te barışın hâkim olması önemlidir. Umarım Kerkük konusunda da Türkmen soydaşlarımızı tatmin edecek bir uzlaşa bulunur. Eğer uzlaşya varılabilir

Irak’taki tecrübe gösteriyor ki, bir şekilde iç diyalog güçlenirse işler yoluna giriyor. Ama ne kadar çok dış aktör bu işe karıştırılırsa, işler de o derece karmaşıklaşıyor.

ise Türkiye her türlü katkıyı yapmaya hazırdır.

Biz Türkmenleri kendimizden ayrı görmüyoruz. Türkmenleri, Suriye ve Irak'ta hasbelkader kalmış Türkler, soydaşlarımız olarak görüyoruz. Dolayısıyla meskûn oldukları ülkelerin imkânların el verdiği ölçüde her türlü yardıma hazırız. Biliyorum birçoğu şu anda oradaki güvenlik şartları nedeniyle ailelerinden kayıplar vererek Türkiye'de yaşıyorlar. Burada kaldıkları sürece bizim misafirimizdir. Şartlar elverdiği, güvenlik sağlandığı takdirde döndükleri zaman da her zaman desteğimiz yanlarında olacak. Şu

anda kuşatma altında bulunan, çatışma bölgelerinde bulunan özellikle Musul'daki Türkmen kardeşlerimize ve ailelerine de sabır diliyorum. Irak ve Suriye'deki şartların ortaya çıkardığı bugünlere geçecek. Ama Türkiye güçlüdür ve yanlarındadır. Bölgemizin de geleceği aydınlıktır. Sabırlı olmalarını ve önce kendilerine, sonra Türkiye'ye güvenmelerini diliyorum.

Çok değerli görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Ben de size teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

ORSAM, Ortadoğu konusunda faaliyet gösteren tarafsız bir düşünce kuruluşudur. ORSAM Ortadoğu ile ilgili bilgi kaynaklarını çeşitlendirmeyi ve bölge uzmanlarının düşüncelerini Türk akademik ve siyasi çevrelerine doğrudan yansıtabilmeyi hedeflemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda ORSAM, Ortadoğu ülkelerindeki devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin Türkiye'de konuk edilmesini kolaylaştırarak, yerel perspektiflerin güçlü yayın yelpazesıyla gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır. ORSAM yayın yelpazesi içinde kitap, rapor, bülten, politika notu, konferans tutanağı ve ORSAM dergileri *Ortadoğu Analiz* ve *Ortadoğu Etütleri* bulunmaktadır.

©Bu metnin içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir. ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.



ORSAM

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara

Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48

www.orsam.org.tr